

С.В. Калабухова, к.е.н., доц.

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Обґрунтовано методичні положення економічного аналізу лізингових операцій в контексті ризиків: виробничий, маркетинговий, недофінансування ризиків пов'язаних з учасниками проекту, кредитний. Управління лізинговими операціями в цілому визначається як забезпечення стійкого розвитку підприємства й оптимізація внутрішнього середовища функціонування, важливого значення набуває пошук шляхів мінімізації фінансово-економічних втрат від можливих ризиків за участі в тому або іншому лізинговому проекті. Тому аналіз ефективності лізингових операцій необхідно проводити з урахуванням впливу ризиків лізингової діяльності, що унеможливит прийняття рішення про доцільність участі в лізинговому проекті та забезпечить посилення заходів захисту від можливих економічних втрат.

Ключові слова: лізинг; об'єкт лізингу; економічний аналіз; ризики; лізингові операції.

Постановка проблеми. Лізинг є важливим фінансовим інструментом у ринковій економіці. Через лізингові операції створюються умови для розширення та оновлення основних виробничих засобів, необхідних для здійснення діяльності без значних одноразових витрат. Лізинг позитивно впливає на зниження втрат підприємств, пов'язаних із моральним старінням засобів виробництва. Як інструмент фінансування лізинг набагато краще впливає на економічні процеси, ніж кредитування, оскільки лізинговий механізм забезпечує інвестування в реальний сектор економіки й має значний антиінфляційний ефект.

Належна організація лізингового процесу, підвищення його якості, надання обліковим даним максимального інформаційного наповнення забезпечується проведенням лізингової діяльності відповідно до чинного цивільного і податкового законодавства; дотриманням методичних норм обліку й аналізу наявності та складу майна, призначеного для лізингу; контролем правильності та цільового використання майна, що перебуває в лізингу; достовірним відображенням у системі бухгалтерського обліку змісту здійснюваних операцій; повним оподаткуванням і віднесенням до відповідних облікових періодів отриманих доходів та понесених витрат у процесі

здійснення лізингової діяльності; оперативним обліком й аналізом формування фінансових результатів лізингодавця та постійним пошуком резервів підвищення ефективності цієї діяльності; повним і своєчасним документуванням усіх здійснюваних операцій для оперативного інформування керівництва й забезпечення швидкого та дієвого реагування на відхилення від заданих параметрів діяльності.

Аналіз ефективності лізингу має актуальне значення в розвитку ринкових відносин в Україні. На основі системного вивчення законодавчої бази з питань лізингу [1, 2, 3, 4] встановлено, що основною причиною неоднозначності підходів до методики аналізу лізингових операцій є відсутність тотожності у визначеннях, наведених у нормативних актах, та їхня взаємна неузгодженість. У зв'язку з цим, для подальшого викладення наукових результатів, термін «оренда» будемо використовувати щодо господарських операцій, за якими об'єктом майнових відносин є майно, що вже було в користуванні, а термін «лізинг» – коли йдеться про нові об'єкти основних засобів, які вперше залучатимуться до подібних операцій.

Проблеми аналізу ефективності лізингу досліджують у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні автори, як А.Г. Асланян [5], А.М. Герасимович [6], К.Ф. Ковальчук, І.В. Вишнякова [7], А.В. Малявина [8], І.В. Паніна [9], І.М. Парасій-Вергуненко [10], А.М. Турило [11]. Критичний огляд фахової літератури показав, що в цілому вченими розроблено та узагальнено різні способи та показники аналізу здійснення лізингу: з сільськогосподарською технікою у лізингоодержувача; за різного кількісного складу учасників та управління лізинговими операціями; впливу факторів на ефективність лізингових операцій.

Здебільшого дослідники виділяють три етапи здійснення лізингу, а саме: підготовчий або передінвестиційний, організаційний або юридичного закріплення лізингової угоди та експлуатаційний. У їх працях зазначається, що на підготовчому етапі оцінюється ефективність лізингу. На другому етапі підписуються договори купівлі–продажу предмета лізингу, сервісного обслуговування, страхування. Третій етап характеризується періодом використання майна, сплати лізингових платежів, веденням облікового процесу та моніторингом економічних показників реалізації проекту.

Варто зауважити, що на третьому етапі здійснення лізингових операцій виникають фінансові потоки. Під лізинговим фінансовим потоком розуміємо суму грошових коштів, що утворюється з умов дії договору лізингу та витрат, пов'язаних з його укладанням, функціонуванням, та підлягає сплаті лізингоодержувачем або лізингоодержувачу.

Викладення основного матеріалу. Для деталізації результатів аналізу ефективності лізингових операцій, лізингові фінансові потоки пропонуємо поділити на дві групи: а) ті, що впливають на формування економічної вигоди підприємства; б) ті, що її зменшують. Як економічні вигоди розуміємо лізингові фінансові потоки, що призводять до зростання вартості активів і капіталу підприємства, обсягів реалізації та зменшення зобов'язань. До першої – належать суми доходів від реалізації продукції, податкового кредиту, нарахованого у певному звітному періоді. До другої групи – сума лізингових платежів, інших витрат, пов'язаних з дією договору лізингу, податкове зобов'язання від реалізації продукції.

Для оцінки впливу лізингових фінансових потоків на діяльність підприємства пропонуємо ввести показник лізинговіддачі. Його методичний розрахунок ґрунтується на зіставленні загальної суми лізингових фінансових потоків першої і другої групи. Показник лізинговіддачі рекомендуємо формалізувати таким чином:

$$L_6 = \frac{\sum_{i=1}^n D_i + \sum_{i=1}^n PK_i}{\sum_{i=1}^n LPI_i + \sum_{i=1}^n PPI_i + \sum_{i=1}^n PZ_i}, \quad (1)$$

де L_6 – лізинговіддача, грн./грн.;

n – кількість лізингових фінансових потоків, які входять до кожної складової формули за кожним договором лізингу;

D_i – сума доходу від реалізації продукції, яку можна безпосередньо віднести на предмет лізингу, без податку на додану вартість, грн.;

PK_i – сума податкового кредиту, нарахованого за кожним договором лізингу від вартості предмета лізингу і на суму лізингового платежу без урахування частини компенсації вартості предмета лізингу, грн.;

LPI_i – сума лізингових платежів, сплачена або нарахована, на момент розрахунку показника, грн.;

PPI_i – сума інших витрат, пов'язаних з укладанням або дією договору лізингу (страхові платежі, витрати на консалтингіві, юридичні послуги тощо), грн.;

PZ_i – сума податкових зобов'язань, що виникла внаслідок реалізації продукції, яку можна безпосередньо віднести до предмета лізингу.

Показник має одиницю виміру, яка виражатиме, скільки грошових одиниць економічної вигоди припадає на одну грошову одиницю зменшення економічних вигід. Чим більше наближається значення цього

показника до одиниці, тим краще для банку. При значенні, меншому за одиницю, економічних вигід від лізингу банк не отримає. Значення показника можна розраховувати як наприкінці дії договору лізингу, так і на певний час за період його дії, як за одним договором, так і за декількома.

Необхідно підкреслити, що у лізинговій діяльності можуть бути як загальні (чисті), так і специфічні (в основному в сфері лізингу) ризики. Чисті ризики – природні, економічні, політичні, транспортні й деякі комерційні (майнові, виробничі, торговельні) – призводять до негативних або нульових господарських результатів. Специфічні (приватні) ризики в сфері лізингу – це в, основному, фінансові ризики (кредитні, процентні, валютні, упущені вигоди, інфляційні та ін.), які означають одержання як негативних, так і позитивних економічних результатів. Вони виникають здебільшого внаслідок неефективних управлінських рішень на різних етапах лізингових угод.

Основні специфічні ризики, пов'язані з діяльністю лізингодержувача, від якого багато в чому залежить успіх реалізації всього проекту, узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1

Ризики, пов'язані з лізингодержувачем і заходи для їхньої мінімізації

Вид ризику	Основні причини	Способи мінімізації ризику
1	2	3
Виробничий	зниження планованого обсягу виробництва; зростання матеріальних і трудових витрат; недолік сировини; низька якість продукції тощо	аналіз контрактів із залучення ресурсів, сировини; дослідження аналогічних проектів
Маркетинговий	невдалий вибір сфери діяльності; помилки в ціноутворенні; недооцінка конкурентів тощо	вивчення контрактів зі збуту продукції; проведення оцінки сегмента ринку; розробка маркетингової стратегії

Недофінансування	невиконання фінансовими учасниками проекту своїх зобов'язань; потреба в інвестиціях визначена невірно	розрахунок потреби в інвестиціях; оцінка кредитної організації; підвищення частки участі клієнта в проекті
Ризики, пов'язані з учасниками проекту	зміна інтересів учасника в процесі лізингової угоди; невиконання своїх зобов'язань	у контракті передбачити невідповідність невиконання зобов'язань учасниками

Закінчення табл. 1

1	2	3
Кредитний	несплата фірмою основного боргу й відсотків	Оцінка платоспроможності; зменшення суми кредиту; забезпечення кредиту

Висновок. Узагальнюючи наведене вище, зазначимо, що, оскільки мета управління лізинговими операціями в цілому визначається як забезпечення стійкого розвитку підприємства й оптимізація внутрішнього середовища функціонування, важливого значення набуває пошук шляхів мінімізації фінансово-економічних втрат від можливих ризиків за участі в тому або іншому лізинговому проекті. Тому аналіз ефективності лізингових операцій необхідно проводити з урахуванням впливу ризиків лізингової діяльності, що уможливить прийняття рішення про доцільність участі в лізинговому проекті та забезпечить посилення заходів захисту від можливих економічних втрат.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про фінансовий лізинг» // Верховна Рада України ; від 16.12.1997 № 723/97-ВР (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр>.

2. Модельний закон про лізинг // СНД ; Модель, Міжнародний документ, від 14.04.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_a37.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» // Мінфін України ; від 28.07.2000 № 181 (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» // Міністерство фінансів України ; № 617 від 07.11.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03>.
5. *Асланян А.Г.* Анализ как основа управления лизинговыми операциями / *А.Г. Асланян* // Экономический анализ: теория и практика. – 2004. – № 16. – С. 46–49.
6. *Герасимович А.М.* Лізингові операції: сутність, механізм проведення, оподаткування, облік, аналіз / *А.М. Герасимович, І.А. Герасимович, Н.А. Морозова-Герасимович* // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. пр. КНЕУ. – 2009. – Вип. 13. – С. 184–197.
7. *Ковальчук К.Ф.* Показники ефективності лізингової угоди / *К.Ф. Ковальчук, І.В. Вишнякова* // Фінанси України. – 2004. – № 6. – С. 141–146.
8. *Малявина А.В.* Лизинг и антикризисное управление / *А.В. Малявина, С.А. Попов, Н.Б. Пашина*. – М. : «Экзамен», 2002. – 256 с.
9. *Панина И.В.* Информационное обеспечение анализа эффективности лизинговых операций / *И.В. Панина* // Экономический анализ: теория и практика. – 2002. – № 3. – С. 18–23.
10. *Парасій-Вергуненко Н.М.* Аналіз лізингових операцій / *Н.М. Парасій-Вергуненко* // Аналіз банківської діяльності: Підручник ; за ред. проф. *А.М. Герасимовича*. — К. : КНЕУ, 2006. – С. 258–268.
11. *Турило А.М.* Оцінка ефективності інноваційного лізингу / *А.М. Турило, Т.А. Черемисова* // Фінанси України. – 2005. – № 1. – С. 44–48.

КАЛАБУХОВА Світлана Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та

економічного аналізу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Наукові інтереси:

- аналіз господарської діяльності;
- фінансовий аналіз.

Стаття надійшла до редакції 02.10.2014.